

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
НАО «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

«Тіл оқытудың инновациялық тәсілдері: теория мен практиканы ұштастыру» атты I
Көктемгі Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары
2025 ж. 4 сәуір

«Иновационные подходы преподавания языков: слияние теории и практики»
Материалы I Весенней Международной научно-практической онлайн конференции
4 апреля 2025 г.

“Innovative Approaches of Language Teaching: Bridging Theory and Practice”
Proceedings of the I Spring International Scientific and Practical Online Conference
April 4, 2025

Астана, 2025 ж.

УДК 80/81
ББК 81.2
Б18

Chief Editor: Perizat Zh. Balkhimbekova – Head of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”, PhD, assistant professor

Editorial Board:

Dina K. Kurmanayeva – PhD, associate professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Ainagul M. Mukhtarkanova – candidate of pedagogical sciences, associate professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Madina Zh. Tussupbekova – candidate of pedagogical sciences, associate professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Assem M. Kysyrova – candidate of philological sciences, assistant professor of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Aigul K. Sadykova – PhD, a senior teacher of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

Saltanat K. Mukanova – a senior teacher of the Foreign Languages Department of the NJSC “The L.N. Gumilyov Eurasian National University”

I Spring International Scientific and Practical Online Conference “INNOVATIVE APPROACHES OF LANGUAGE TEACHING: BRIDGING THEORY AND PRACTICE”: Proceedings of the online conference (Astana, April, 2025). – Astana: NJSC “The L.N. Gumilyov ENU”, 2025. – 220p.

The proceedings of the annual conference include scientific articles of participants of the I Spring International Scientific and Practical Online Conference “Innovative Approaches of Language Teaching: Bridging Theory and Practice”, which was held at the Foreign Languages Department on April 4, 2025 in an online format. Materials in these proceedings can be of interest to young and experienced researchers, university and school teachers, different level students who are involved in pursuing research into modern approaches to developing foreign language skills; competence-based modeling in foreign language teaching; interaction of multicultural communication, linguistics, translation with foreign language teaching; the use of information technologies in foreign language teaching.

Authors are fully responsible for the content of their scientific articles and the truthfulness of the facts indicated.

ISBN 978-601-385-060-3

Table of Contents

SECTION 1

ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ТІЛ ҮЙРЕНУ

ОБУЧЕНИЕ ЯЗЫКАМ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТЕХНОЛОГИЙ

TECHNOLOGY-ENHANCED LANGUAGE LEARNING

THE FUTURE OF HIGHER EDUCATION

Ali Güneş..... 8-11

TEACHING LITERATURE IN THE DIGITAL AGE: TOOLS FOR ENGAGING LANGUAGE LEARNERS

Asım AYDIN..... 11-16

DOES AI HAVE EMOTIONS? EXPLORING THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DESIGNING SYLLABUS FOR SHORT STORY LITERATURE CLASSES

Mustafa CANLI..... 16-21

DECODING SOCIETAL TRENDS THROUGH SOCIAL TEXTS: A TRANSLATION-BASED FRAMEWORK FOR ENHANCING LINGUISTIC COMPETENCE AND INTERCULTURAL AWARENESS IN ELT

ÖZDEMİR. Ö..... 21-29

ПОДГОТОВКА ЛИНГВИСТОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБЛАСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Владимирова С.В...... 30-34

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ПРАКТИКООРИЕНТИРОВАННЫЙ АСПЕКТ

Кочконбаева С. И., Сулайманжанова Н. С...... 34-42

ПРЕИМУЩЕСТВА ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЯ, НА ПРИМЕРЕ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

Жакаева Г. К., Иметова Ж. К...... 42-46

THE USE OF CRITICAL THINKING IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Zhandildinova A.M.
Zhanayeva Zh.A...... 46-50

THE INTEGRATION OF AI TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION: A CRITICAL ANALYSIS OF PROS AND CONS

Otyzbayeva K., Zarkesheva A...... 50-53

USING VIDEO MATERIALS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Ospanova F.A...... 53-57

ENHANCING LANGUAGE PROFICIENCY: APPROACHES TO TEACHING PHRASEOLOGY <i>Alzhanova A. Kerimbaeva K., Kemelbekova E.....</i>	57-61
МОТИВАЦИОННЫЙ ПРОФИЛЬ УЧЕНИКА: ИССЛЕДОВАНИЕ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА УЧЕБНУЮ МОТИВАЦИЮ <i>Балтынова А.Ш., Буркитбаева А.Г., Дуйшоналиева Б. Т.....</i>	62-65
SPEAKING THROUGH READING: MEDIA DISCOURSE AS THE RESOURCE FOR VARIOUS TOPICS <i>B.G. Smagulova</i>	66-70
MIND MAP ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ТІЛДІК ЕМЕС МАМАНДЫҚТАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУ <i>Мусабаева Г.М.....</i>	71-74
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ <i>Нұрғалиева Ұ.С., Мұқанова С.Қ., Ниязбекова А.А.....</i>	74-78
ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ: ОТ АНГЛИЙСКОГО КО ВТОРОМУ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В КАЗАХСКОЯЗЫЧНЫХ ГРУППАХ <i>А.К. Аубакирова, Г.К. Тусупова, Г.Ж. Нурбекова, Г.М. Жусупова</i>	78-81
ҚАЗАҚ, АҒЫЛШЫН ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ МІНЕЗДЕРІНІҢ ПАРЕМІЯЛЫҚ СИПАТЫ <i>Қызырова Ә.М., Нұрдыбаева А.К.....</i>	81-85
Section 2	
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТІЛ ҮЙРЕНУ	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОЕ ИЗУЧЕНИЕ ЯЗЫКОВ	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PERSONALIZED LANGUAGE LEARNING ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ <i>Бейсенбек Ж.</i>	85-90
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕГІ МҮМКІНДІКТЕРІ <i>Ізбасар Н., Кеңес Д. Мухтарханова А. М.....</i>	90-92
THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON A MODERN FIRST-YEAR STUDENT <i>Загоруля О.Л., Бектрумова А., Ласкова А.....</i>	93-97
Technology Enhanced Language Learning: The Role of Artificial Intelligence <i>Sadykova A.K., Samoilova.K.I, Serzhanuly.Y.....</i>	97-101

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON STUDENT LEARNING <i>A. Serikpayeva, G. Bimuratova, Niyazbekova A.A.....</i>	101-107
FOOD WASTE IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MITIGATION <i>Khaidar A., Zhumadi K., Otyzbayeva K.Zh.....</i>	107-109
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБУЧЕНИИ И ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ <i>Мусабекова З.С., Имангалиева М.К.....</i>	110-115
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОГО ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ПРИМЕНЕНИЕМ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА <i>Маликов Н., Аубакирова А.К.....</i>	115-117
Section 3	
ТІЛДІК ЕМЕС ФАКУЛЬТЕТТЕРДЕ ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ	
ПРЕПОДАВАНИЕ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ НА НЕЯЗЫКОВЫХ	
ФАКУЛЬТЕТАХ	
TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN NON LINGUISTIC FACULTIES	
МАТЕМАТИКА ЛОГИКАСЫ МЕН АҒЫЛШЫН ГРАММАТИКАСЫН БАЙЛАНЫСТЫРУ ТЕХНИКАСЫ <i>Сейдулла О.О, Буркитбаева А.Г.....</i>	118-121
English for Specific Purposes in the Higher Education System of Kazakhstan <i>Burkitbayeva D.K., Zhaksylykov A.Z., Ustelimova N.A.....</i>	121-128
MECHANICAL ENGINEERING AND VIRTUAL REALITY: ANALYZING AND IMPROVING THE CAR AERODYNAMICS. <i>Kumekov Nurassyl, Dyusengalieva A. A.....</i>	128-133
ENHACING SPECIALIZED ENGLISH LANGUAGE SKILLS FOR VARIOUS SECTORS OF TOURISM <i>Mukanova L.S., Tazhitova G.Z.....</i>	133-137
ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS THROUGH THE INTERPRETATION OF AUTOCHTHONOUS TEXTS <i>Shakhputova Z.Kh., Aitmukhamedgali M.....</i>	138-143
THE ROLE OF CULTURALLY CONTEXTUALIZED ELT IN ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS AMONG KAZAKHSTANI LEARNERS <i>Shukirbayeva B.K., Kurmanayeva D.K.....</i>	143-150

ПРОБЛЕМЫ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЛИНГВИСТИЧЕСКИХ
ФАКУЛЬТЕТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Жомай Г.К...... 151-154

ВЫГОРАНИЕ И КУЛЬТ ПРОДУКТИВНОСТИ СРЕДИ СТУДЕНТОВ ПЕРВОГО
КУРСА УНИВЕРСИТЕТА

*Загоруля О.Л., Берекетова Т., Жұмажан Ж., Бақыт Ә., Ашкенова
Д.*..... 154-158

Section 4

ҮЗДІКСІЗ ЖӘНЕ КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ

НЕПРЕРЫВНОЕ И МНОГОЯЗЫЧНОЕ ОБУЧЕНИЕ

LIFELONG AND MULTILINGUAL EDUCATION

THE IMAGE OF WOMEN IN KAZAKH LITERATURE: PAST AND PRESENT

Әмзе А., Баймұханбет Н., Мухтарханова А. М...... 158-163

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ СӨЗДЕРДІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ОРФОГРАФИЯЛЫҚ
ЖӘНЕ ФОНЕТИКАЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРІНЕ ШОЛУ

Закарина Қ., Казимова Г., Мухтарханова А. М...... 163-168

АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫНЫҢ «ТОЛЫҚ АДАМ» ІЛІМІ АРҚЫЛЫ ТІЛ
ҮЙРЕНУ ЖӘНЕ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУ

Арғынбаева Ұ., Куралбаева А., Мухтарханова А. М...... 168-170

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ӘЙЕЛДІҢ РӨЛІ

Қонысбек Ж., Рахымбек Е., Мухтарханова А.М...... 171-174

АБАЙ МЕН ШЕКСПИР: ҰЛЫ ТҰЛҒАЛАР
ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ҮНДЕСТІК

Мұхтар А.Т., Мухтарханова А.М...... 175-178

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ИДИОМАЛАР

Пернебай Е., Мухтарханова А. М...... 178-182

АМЕРИКАНДЫҚ ЖӘНЕ БРИТАНДЫҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІНІң АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ <i>Серикбол Ж., Мұратбек А., Мухтарханова А.М.</i>	182-186

ҚАЗАҚ ЕРТЕГІЛЕРІНІң АҒЫЛШЫН ЕРТЕГІЛЕРІНЕН АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ: «ЕР ТӨСТІК» ПЕН «ДЖЕК ЖӘНЕ БҰРШАҚ САБАҒЫ» <i>Шаукен Ә., Капбасова А., Мухтарханова А. М.</i>	186-190

Section 5

ОНЛАЙН ЖӘНЕ АРАЛАС ТІЛДІК ОҚЫТУ

ОНЛАЙН И ГИБРИДНОЕ ЯЗЫКОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

ONLINE AND HYBRID LANGUAGE EDUCATION

THE BENEFITS OF USAGE HYBRID EDUCATION FOR FOREIGN LANGUAGE <i>Alatay. N.Sh., Nurgaliyeva U. S.</i>	190-195

ОНЛАЙН ЖӘНЕ АРАЛАС ТІЛДІК ОҚЫТУ <i>Шора А. Қ., Балхимбекова П.Ж.</i>	195-199

АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ЕНГЕН SLANG СӨЗДЕРДІң ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ӘСЕРІ <i>Жолтан М., Қатарбай А., Тусупбекова М.Ж.</i>	199-206

АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНДЕГІ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТЕРМИНДЕРІНІң ЖАСАЛУЫНА ҚЫСҚАША ШОЛУ <i>Қуанышбек А.Б., Нұрдыбаева А.Қ.</i>	206-212

ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ТІЛ ҮЙРЕТУ <i>Ахмет Қ., Балхимбекова П.Ж.</i>	212-215

<i>GAMIFICATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: THE EFFECTIVENESS OF MOBILE APPLICATIONS IN INCREASING STUDENT MOTIVATION</i> <i>Zhamikhanova D.K., Mukushev D.G.</i>	216-220

қолжетімділік және өзіндік оқу траекториясын қалыптастыру мүмкіндігін ұсынады. Онлайн оқыту арқылы білім алушылар кез келген уақытта қажетті материалдарға қол жеткізіп, өз бетімен білімін жетілдіре алады. Алайда, бұл форматтың басты қиындықтары – тікелей қарым-қатынастың жетіспеушілігі, өзін-өзі ұйымдастырудың қажеттілігі және техникалық мәселелер.

Аралас оқыту дәстүрлі әдістер мен онлайн технологиялардың үйлесімі ретінде оқытудың тиімділігін арттырады. Бұл әдіс студенттердің белсенділігін жоғарылатып, білімді терең меңгеруге көмектеседі. Дегенмен, аралас оқытуды ұйымдастыру оқытушылардан қосымша дайындық пен цифрлық дағдыларды талап етеді.

Қазақстандық білім беру жүйесінде аралас және онлайн оқыту белсенді түрде енгізіліп жатыр. Оқытушылар мен студенттердің жаңа технологияларды меңгеруі, оқу үдерісін цифрландыру және әдістемелік қолдауды арттыру – бұл тәсілдердің тиімділігін қамтамасыз етудің маңызды шарттары. Жалпы алғанда, онлайн және аралас оқыту әдістерін жетілдіру және тиімді қолдану арқылы тілдік білім берудің сапасын жаңа деңгейге көтеруге болады. Ең бастысы – білім алушылардың қажеттіліктеріне сай икемді, қолжетімді және нәтижелі оқыту жүйесін құру.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. – www.gov.kz.
2. BilimLand платформасы. Қазақстандағы онлайн білім беру ресурстары. – www.bilimland.kz.
3. OpenU жобасы. Қашықтықтан оқытудың заманауи платформалары. – www.openu.kz.
4. Жанғазиева А., Мұхамедиева Г. Аралас оқыту технологияларының ерекшеліктері // Білім және ғылым журналы, 2023, №4, 45–52 б.
5. Amway Қазақстан. Аралас оқыту: дәстүрлі және онлайн оқытудың үйлесімі. – www.kz.amway.com.

ӘОЖ 811.11:811.512.122

АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ЕНГЕН SLANG СӨЗДЕРДІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ӘСЕРІ

Жолтан Маржан, Қатарбай Ақбота

Жетекші: *Тусунбекова М.Ж.*

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Түйіндеме: Slang сөздер жастар арасында кеңінен қолданылып, тілдің лексикалық қорын байытқанымен, тілдік тазалыққа қауіп төндіруі мүмкін. Мақалада ағылшын тілінен енген сленг сөздердің қазақ тіліне әсері зерттеледі. Ағылшын тілінің ықпалы, әсіресе әлеуметтік желілер мен медиа арқылы, қазақ тілінің дамуына және сөйлеу мәдениетіне қалай әсер ететіні қарастырылады.

Түйін сөздер: ағылшын тілі, slang сөздер, жастар, қазақ тілі, әлеуметтік желі, сөйлеу мәдениеті.

Аннотация: Slang слова широко используются среди молодежи, обогащая лексический запас языка, однако могут угрожать языковой чистоте. В статье исследуется влияние сленговых слов, заимствованных из английского языка, на казахский язык. Рассматривается влияние английского языка, особенно через социальные сети и медиа, на развитие казахского языка и культуру общения.

Ключевые слова: английский язык, сленговые слова, молодежь, казахский язык, социальные сети, культура общения.

Abstract: Slang words are widely used among young people, enriching the lexicon of the language, but they may pose a threat to linguistic purity. The article explores the impact of slang words borrowed from the English language on the Kazakh language. The influence of the English language, especially through social media and media, on the development of the Kazakh language and communication culture is examined.

Keywords: English language, slang words, youth, Kazakh language, social media, communication culture.

Қазіргі таңда жаһандану процесі мен цифрлық технологиялардың дамуы тілге айтарлықтай ықпал етуде. Әсіресе, ағылшын тілінен енген slang сөздер қазақ жастары арасында кеңінен таралып, күнделікті сөйлеу мәдениетіне әсерін тигізуде. Бұл құбылыс тілдік нормалардың өзгеруіне, жаңа сөздердің қалыптасуына және кейбір дәстүрлі сөздердің қолданыстан шығуына әкелуі мүмкін. Slang сөздер әсіресе әлеуметтік желілерде, ойын индустриясында, жастар ортасында, бизнес пен IT салаларында кеңінен қолданылуда. Мұның нәтижесінде “лайк” (like), “хайп” (hype), “тренд” (trend), “краш” (сүйікті адамы), “чел” (адам), “рофл” (rofl – rolling on the floor laughing) сияқты сөздер күнделікті коммуникацияның ажырамас бөлігіне айналуда. Осы тұрғыдан алғанда, бұл тақырыптың өзектілігі–қазақ тілінің тазалығын сақтау, жаңа сөздердің тілге ену үдерісін реттеу және тілдік өзгерістерді зерттеу қажеттілігімен байланысты. Slang сөздердің таралуының басты себептеріне тоқталсақ:

Біріншіден, жаһандану және ағылшын тілінің ықпалы жоғары. Ағылшын тілі–халықаралық қатынастардың, технологияның, ғылымның және мәдениеттің негізгі тілі. Қазақстандағы жастар ағылшын тілді контентті (YouTube, TikTok, Instagram, Reddit, Twitch) көп тұтынады, бұл slang сөздердің кең таралуына себеп болып отыр.

Екіншіден, әлеуметтік желілер мен интернеттің дамуы слэнг сөздердің таралуына айтарлықтай әсер етеді. Slang терминдер көбіне интернетте пайда болып, әлеуметтік желілер арқылы тез таралады. Мемдер, трендтік сөз тіркестері, блогерлер мен инфлюенсерлердің қолданатын терминдері жастар арасында жылдам сіңіседі.

Үшіншіден, ойын индустриясы мен IT саласында жұмыс істейтіндер ағылшын тіліндегі терминдерді жиі қолданады. “Баг” (bug), “пинг” (ping), “челлендж” (challenge), “стрим” (stream), “скилл” (skill) сияқты сөздер бастапқыда кәсіби ортада қолданылса, кейіннен қарапайым тілге енді.

Төртіншіден, slang сөздер қысқа әрі ықшамды болғандықтан, жастар оларды күнделікті сөйлесуде жиі пайдаланады. Мысалы, “ор” (орнж - orange, көңілді реакцияны білдіреді), “изи” (easy - оңай), “лут” (loot - олжа, пайда), “афк” (afk - away from keyboard, компьютерден алыстап кету) секілді қысқарған сөздер қарым-қатынасқа жеңілдік береді.

Бесіншіден, әртүрлі субмәдениеттердің (киберспорт, хип-хоп, көше сәні, блогинг, маркетинг) дамуы slang сөздердің қазақ тіліне енуін тездетті. Бұл мәдениеттер көбінесе Батыс елдерінен келеді, сондықтан олардың тілдік ерекшеліктері жастар ортасында қолданыс табады.

Сленг терминінің шығу тарихына байланысты «Америка сленг сөздігінің» авторларының бірі Стюард Б. Флекснер мынадай деректер келтіреді. Оның пікірінше, әрбір американдықтың сөздік қоры шамамен 10 000-20 000 сөзден тұрады, оның ішінде 2 000 сөз сленгке жатады. Бұл жалпы лексикалық қордың шамамен 10-20 пайызын құрайды. Алайда, Флекснердің айтуынша, бұл сөздердің барлығы адамдарға таныс болғанымен, күнделікті қарым-қатынаста толық қолданылмайды. Ғалымдардың зерттеулеріне сәйкес, АҚШ-та ағылшын тіліндегі сленг сөздерінің саны 10 000-ға жуық, ал оның басқа түрлеріне 35 000 сөз кіреді. Бұларға кәсіби сленг, жаргон, арго және қанатты сөздер жатады. Сленгтің ерекшелігі – оның үнемі жаңарып отыруында. Көптеген сленг сөздері ұзақ уақыт қолданылмайды, ал егер олар тұрақтанып, жалпы сөйлеу тіліне енсе, бастапқы сленг мәртебесінен айырылып, қарапайым ауызекі лексикаға айналады. Slang – бейресми сөйлеу тілінде қолданылатын сөздер мен тіркестер. Оларды көбінесе жастар, субмәдениет өкілдері, интернет қолданушылары және өнер адамдары пайдаланады. Slang сөздер күнделікті қолданыстағы сөздерден айырмашылығы – олардың мәні уақыт өте келе өзгеруі немесе мүлдем жоғалып кетуі мүмкін. Ағылшын тілінен енген slang сөздер қазақ жастарының қарым-қатынасын жеңілдетіп, олар арасында тез байланыс орнатуға көмектеседі. Қысқа әрі нұсқа болғандықтан, бұл сөздер эмоцияны дәл жеткізуге ыңғайлы. Сонымен қатар, жастар ағылшын тіліндегі интернет контентін (YouTube, TikTok, Instagram) жиі тұтынатындықтан, жаңа терминдер мен сөз тіркестерін тез қабылдайды. Бұл олардың шет тілін үйрену қабілетіне оң әсерін тигізеді. Алайда slang сөздердің кең таралуы қазақ тілінің сөздік құрамына өзгеріс енгізіп, дәстүрлі сөздерді ығыстыруы мүмкін. Мысалы, “Бұл кітап өте хуре болды” деген сөйлемде “хайп” сөзі “танымал”, “сұранысқа ие” деген мағынаны алмастырып тұр.

М.С. Ауғанбаева, Г.Б.Мамаева, Г.А.Тусупбекова “ Жастар тіліндегі сленгтер мен жаргондар” атты мақаласында жастар арасында кең таралған жаргон, сленг, социолект және арго сөздерінің ерекшеліктері мен олардың тілге ықпалы қарастырылады. Сленг пен социолект терминдері ағылшын тілінен енсе, жаргон мен арго француз тілінен алынған. Жаргон белгілі бір әлеуметтік топтың ішінде қолданылатын ерекше сөздер жиынтығы болып табылады. Мұндай сөздер әдеби тіл нормасынан айтарлықтай ерекшеленіп, көбіне белгілі бір ортада ғана қолданылады. Қазақ тілінің лексикалық жүйесінде сленг уақытша құбылыс ретінде қарастырылады. Оның дамуына мәдениетаралық байланыстар, технологиялар және ақпарат құралдары үлкен әсер етеді. Жастар сленгі көбінесе көршілес тілдерден сөз алу арқылы қалыптасады, сондықтан оның мазмұны үнемі жаңарып, дамып отыратыны жайында айтылған [2].

Біріншіден, Slang сөздер тілдің жаңа аруына және дамуына ықпал етеді. Бұл сөздер тілдің статикалық емес, үнемі өзгеріп, дамып отыратын құбылыс екенін көрсетеді. Қазақ тілінде бұрын болмаған жаңа ұғымдар ағылшын тілі арқылы еніп, кейде сәтті баламалармен бейімделеді. Мысалы: – “Хайп” (hype) → “дабыра”, “айқай-шулы танымалдық” • “Челлендж” (challenge) → “шақыру”, “сынақ” – “Контент” (content) → “мазмұн” Бұл терминдердің кейбірі сөздік қорымызға сіңісіп, тұрақты

қолданысқа ене бастады. Бұл үдеріс тілдің икемділігін көрсетеді.

Екіншіден, Slang сөздер жастардың тілге деген қызығушылығын арттырады. Мұндай сөздер жастардың арасында танымал болғандықтан, олар тілдік ерекшеліктерге көбірек мән бере бастайды. Осылайша, олар тілді еркін әрі шығармашылықпен қолданады. Әлеуметтік желілердегі жастардың көпшілігі өз посттарында қазақша slang сөздерді араластыра отырып жазады, бұл қазақ тілінің трендке ілесуіне септігін тигізеді, сондай-ақ YouTube, TikTok және Instagram платформаларында “Рофл”, “Кринж”, “Чел”, “Флекс” сияқты сөздер араласқан қазақша контент саны артып келеді, бұл үрдіс қазақ тілінің интернет кеңістігіндегі қолданысын кеңейтуге ықпал етеді.

Үшіншіден, Slang сөздер коммуникацияны жеңілдетеді және жылдамдатады. Олар көбіне қысқа әрі түсінікті болғандықтан, адамдар арасындағы қарым-қатынасты жылдам әрі тиімді етеді. Бұл әсіресе әлеуметтік желілерде, мессенджерлерде, жастар арасындағы ауызекі сөйлеуде байқалады. Мысалы: - “Лайк басу” (like) – бір нәрсені қолдау, мақұлдау - “Изи” (easy) – “оңай” деген мағынада қолданылады - “Топ” – ең үздік дегенді білдіреді - “Респект” – “құрмет”, “сыйластық” Бұл сөздер көбінесе қысқа, жеңіл әрі түсінікті болғандықтан, ресми емес қарым-қатынаста жиі қолданылады.

Төртіншіден, Slang сөздер тілдің икемділігін және көптілділікті арттырады Қазіргі заман адамы бір ғана тілді емес, бірнеше тілді қатар қолданады. Slang сөздер көбінесе қостілділік (bilingualism) және көптілділік (multilingualism) құбылысын күшейтеді. Дәлел келтірер болсақ, қазақстандық жастардың басым бөлігі қазақ, орыс, ағылшын тілдерін араластыра сөйлейді, ал ғалымдардың пікірінше, көптілділік когнитивтік қабілеттерді жақсартып, логикалық ойлау мен тез шешім қабылдау дағдыларын дамытады, сонымен қатар slang сөздерді қолдану ағылшын тілін үйренуді жеңілдетеді, себебі адамдар күнделікті тұрмыста ағылшын сөздерімен жиі бетпе-бет кездеседі.

Реформатор-ғалым А. Байтұрсынұлы сөз тазалығы туралы былай дейді: «Қазақ әдебиеті қатып-пісіп жетпеген уақытта біз қазақ сөзін ескі, жаңа деп талғамаймыз, жергілікті сөз екен деп, ол жағынан қатал қарап, қашып тұрмаймыз. Жалғыз-ақ біздің мықтап қашатынымыз жатшылдық (жат сөзшілдік). Біз сияқты мәдениет жемісіне жаңа аузы тиген жұрт, өз тілінде жоқ деп мәдени жұрттардың тіліндегі даяр сөздерді алғыштап, ана тілі мен жат тілдің сөздерін араластыра араластыра ақырында ана тілінің қайда кеткенін білмей айрылып қалуы ықтимал. Сондықтан мәдени жұрттардың тіліндегі әдебиеттерін, ғылым кітаптарын қазақ тіліне аударғанда пән сөздерінің даярлығына қызықпай, ана тілімізден қарастырып сөз табуымыз керек. Сонда біздің әдебиетіміздің тілі таза болып, жоғарыда айтылған талғау салтының шарты орындалған болады» [3]. Егер ағылшын тілінен енген слэнг сөздері қазақ тілінде қалыпты сөйлеу мен жазу барысында жиі қолданылатын болса, қазақ тілі өзінің түпнұсқалық табиғатын жоғалтып, жат тілдердің ықпалында қалады. Осылайша, қазақ тілінің тазалығы бұзылып, оның орфоэпиялық, синтаксистік және лексикалық нормаларына қауіп төнеді.

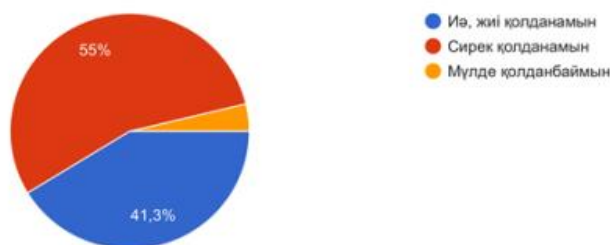
М. Балақаевтың пікірі мынадай: «Тіл мәдениетінің қамын жеу, сайып келгенде, тіл тазалығына, ой дәлдігіне қамқорлық жасау ...» [4]. Ағылшын тілінен енген слэнг сөздер көбінесе эмоциялық реңк қосып, қысқа әрі жеңіл қолданылуға бейім, бірақ олардың артықшылығы мен пайдалылығы жайлы сөз қозғау тым тар. Қазақ тілінің байлығы мен дәлдігі тұрғысынан, ағылшын тілінен енген осындай сөздер қазақ тілінің нақтылығын төмендетіп, ойды жеткізу мүмкіндіктерін шектейді. Бұл өз кезегінде тілдің бай сөздік қорын

бұзып, оны ықшам әрі жеңілдете түседі. Қазақ тілінің табиғи сөздік қоры мен құрылымын сақтау үшін, ағылшын тілінен енген сөздерді негізсіз қолданудан аулақ болу керек

Н. Уәли «Сөз мәдениеті» еңбегінде: «Тіл мәдениетіне қажетті аса маңызды сапалардың бірі – сөз тазалығы. Сөз тазалығы дегенде алдымен ойымызға оралатыны тіл тазалығы, сөзімізде бөгде тілдік элементтердің болмауы. Бірақ әдеби тілімізде өзге тілдерден енген сөздер, тіпті сөз тудырушы қосымшалар да бар екені мәлім. Ондай құбылысты тіл-тілдің барлығынан дерлік кездестіруге болады. Өзге тілден сөз алмаған, ауыз түйістігі жоқ «таза» тілдер кемде- кем», – дейді [5]. Ағылшын тілінен енген слэнг сөздері тілдің табиғатына бөтен элементтер ретінде танылуы мүмкін. Әсіресе, жастар арасында бұл сөздер көп қолданылып, қазақ тілінде сөйлейтін адамдардың тілінде бөгде тілдердің ықпалы артып, сөздік қордың нашарлауына әкеледі. Тілдің тазалығы сақталмаса, қоғамдағы тіл мәдениетінің деңгейі төмендеп, ұлттық тілдің қоршаған ортадағы рөлі әлсірейді. Сөз тазалығы мен тіл тазалығының сақталуы қоғамда тіл мәдениетінің жоғарғы деңгейін қалыптастыруға ықпал етеді.

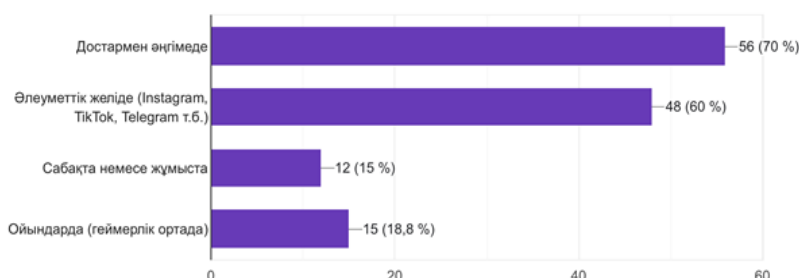
Жастар арасында «Ағылшын тілінен енген slang сөздердің жастар арасына қолданылуы» деген тақырыпта сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға 80 адам қатысты. Сауалнама мақсаты: жастардың слэнг сөздерді қаншалықты жиі қолданатынын анықтау және олардың слэнг сөзге деген көзқарастарын білу. Сауалнама жауаптары бойынша статистикалық мәлімет:

Сіз күнделікті өмірде ағылшын тілінен енген slang сөздерді қолданасыз ба?
80 ответов

Сурет-1. Жастардың күнделікті өмірде слэнг сөздерді қолдануы

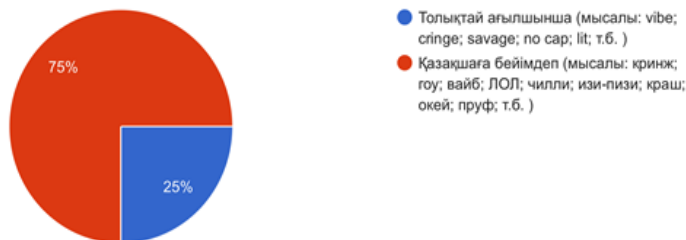
Қай салада slang сөздерді жиі қолданасыз? (бірнешеуін таңдауға болады)
80 ответов

Сурет-2. Слэнг сөздердің қай салада жиі қолданылатыны туралы

Ағылшын сленгін қандай тілдік формада қолданасыз?

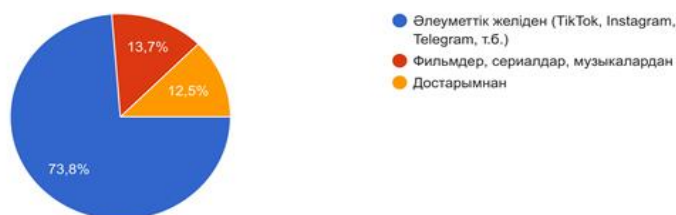
80 ответов

Сурет-3. Ағылшын слэнгінің жиі қолданылатын тілдік формасы

Сіз ағылшын тілінен енген slang сөздерді қайдан үйренесіз?

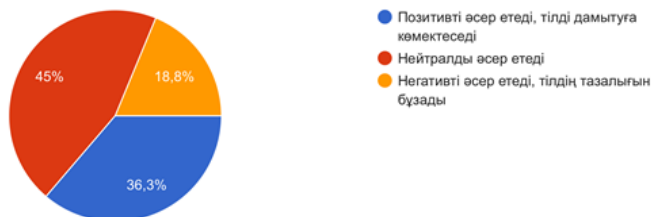
80 ответов

Сурет-4. Слэнг сөздердің таралатын ортасы

Ағылшын тілінен енген slang сөздердің қоғамға немесе тілге әсері туралы не ойлайсыз?

80 ответов

Сурет-5. Слэнг сөздердің қоғамға немесе тілге әсері туралы көзқарас

Зерттеуге қатысқан жастардың басым бөлігі 18-22 жас аралығында (48 адам). Қатысушылардың негізгі бөлігі әйелдер (55 адам). 77 адам (96.3%) ағылшын сленгін қолданады, оның ішінде 33 адам жиі қолданса, 44 адам сирек қолданады. Тек 3 адам мүлде қолданбайды. 56 адам (көбі) сленгті достарымен сөйлескенде қолданады, ал 48 адам оны әлеуметтік желілерде пайдаланады. Сабақта немесе жұмыста қолдану көрсеткіші төмен (12 адам), ал 15 адам сленгті геймерлік ортада қолданады. 60 адам сленгті қазақшаға бейімдеп қолданады, тек 20 адам ғана толық ағылшынша қолданады. 59 адам (көпшілігі) сленгті TikTok, Instagram, Telegram сияқты әлеуметтік желілерден үйренеді. Фильмдер мен музыкадан 10 адам, ал 11 адам достарынан үйренеді. 36 адам сленгтің негативті әсері бар деп санайды. 29 адам оны пайдалы деп есептейді, ал 15 адам нейтралды пікірде. Біздің жасаған зерттеуіміз ағылшын сленгінің жастар арасында кеңінен қолданылатынын, әсіресе әлеуметтік желілер арқылы таралатынын көрсетті. Көпшілік оны бейресми ортада, қазақ тіліне бейімдеп қолданады. Дегенмен, жастардың бір бөлігі сленг тілге кері әсер етеді деп алаңдаушылық білдірсе, енді бірі оны заманға сай тіл дамуының бір бөлігі деп санайды.

Қазақ тілінің тазалығын сақтап, оны шет тілдерден енген сөздердің шамадан тыс әсерінен қорғау үшін ең алдымен тілдік баламалар ұсыну маңызды. Бұл ретте, ағылшын тілінен енген slang сөздерді қазақшаға аударып немесе қазақша мағынасы жақын сөздермен алмастыру қажет. Мысалы, “cool” сөзінің орнына “керемет”, “жарасымды”, “әсем” немесе “сәнді” деген сөздерді қолдануға болады. Ал “hype” сөзін “қызық”, “қызығушылық тудырған”, “танымал” деп аударуға болады. “Chill” сөзін “тынығу”, “босаңсу”, “тыныштық сақтау” деген тіркестермен алмастыруға болады.

Зерттеушілердің пікірінше, тілге енген жаңа сөздерді аударғанда олардың мағынасын бұрмаламай, жастардың сөйлеу мәнеріне сай бейімдеу маңызды. Бұл бағытта белгілі лингвист ғалымдар тілдік нормаларды ескере отырып, жаңа сөздерді халыққа түсінікті әрі қабылдауға ыңғайлы етіп ұсынуды ұсынады. Ғалымдардың пікірінше, тілдің табиғи эволюциясы бар, алайда бөтен тілдік элементтер бақылаусыз еңсе, ол ана тілдің құрылымына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан slang сөздеріне лайықты балама тауып, оларды халыққа таныстыру – тіл тазалығын сақтау жолындағы маңызды қадам. Бұл әсіресе жастар арасында өзекті, өйткені қазіргі заманның негізгі ақпарат көздері – интернет, әлеуметтік желілер және мультимедиа контенттері. Егер қазақ тіліндегі сапалы контент көп болса, жастардың өз ана тіліне деген қызығушылығы артады. Осы тұрғыда YouTube, TikTok, Instagram, Telegram сияқты платформаларда қазақ тіліндегі танымдық, көңіл көтеретін, қызықты әрі сапалы контент жасауды жолға қою қажет. Бүгінде елімізде қазақ тілінде сапалы контент жасап жүрген блогерлер, журналистер мен қоғам қайраткерлері бар, алайда олардың саны әлі де жеткіліксіз. Лингвисттер мен әлеуметтанушылардың пікірінше, мемлекеттік тілді нығайту үшін оны тек ресми құжаттарда немесе білім саласында ғана емес, күнделікті өмірдің барлық саласында қолдану қажет. Мәселен, заманауи технологиялар, ойын-сауық индустриясы, бизнес және стартаптар да қазақ тілінде белсенді дамуы тиіс.

Шет тілдерден енген slang сөздердің ықпалына қарсы тұру үшін, ең алдымен, қазақ тілін трендке айналдыру керек. Яғни, жастар үшін қазақ тілінде сөйлеу модаль, қызықты, беделді болуы керек. Бұл үшін атақты адамдар, блогерлер, өнер жұлдыздары қазақ тілін қолдап, оны насихаттауы қажет. Қазақ тілінде сапалы әрі тартымды контент ұсыну арқылы ғана жастардың ана тіліне деген қызығушылығын арттыруға болады. Қазақ тілінің байлығы мен көркемдігін көрсету үшін оны көпшілікке дұрыс жеткізу маңызды. Осы мақсатта БАҚ-та, әлеуметтік желілерде және білім беру мекемелерінде тіл тазалығын сақтау туралы арнайы бағдарламалар, челленждер, науқандар ұйымдастыру қажет. Біздің ойымызша тіл тазалығын сақтаудың ең тиімді жолдарының бірі – танымал тұлғаларды, блогерлерді, журналистерді, өнер адамдары мен қоғам белсенділерін осы іске тарту.

Қорыта айтсақ, ағылшын тілінен енген slang сөздердің қазақ жастарына әсері екіжақты. Бір жағынан, бұл сөздер заманауи қарым-қатынастың ажырамас бөлігіне айналып, жастардың тілдік қорын байытады, олардың әлемдік мәдениеттен хабардар болуына мүмкіндік береді. Ғаламдану үрдісімен қатар, әлеуметтік желілер мен интернет кеңістігінің дамуы қазақ жастарын жаһандық трендтерге жақындатады. Нәтижесінде, олар халықаралық коммуникацияда өздерін еркін сезініп, заманауи технологиялар мен мәдени жаңалықтарды тез меңгереді. Алайда, екінші жағынан, slang сөздердің шамадан тыс қолданылуы қазақ тілінің тазалығына кері әсерін тигізуі мүмкін. Көптеген жастар күнделікті сөйлеу барысында қазақша баламалары бар сөздердің орнына шетелдік сөздерді қолдануға бейім, бұл өз кезегінде тіліміздің біртіндеп шет тілдерден енген элементтерге

толуына әкеледі. Егер бұл үрдіс бақылаусыз қалса, болашақта қазақ тілі өз табиғи ерекшеліктерін жоғалтып, шұбарланған тілге айналуы ықтимал. Сондықтан, slang сөздеріне балама ұсыну, мемлекеттік тілдің мәртебесін нығайту, қазақша сапалы контентті көбейту және тіл тазалығын насихаттау – тілімізді заман талабына сай жетілдірудің ең тиімді жолдары. Біз өз ана тілімізді сақтап, дамыта отырып, оны бүгінгі жастар үшін қызықты, тартымды әрі беделді етуіміз қажет. Осылайша, жаһандық мәдениеттен қол үзбей, өз тілімізді де байыта аламыз. Қазақ тілінің болашағы – біздің қолымызда. Тілдің дамуы мен сақталуы әрбір азаматтың жауапкершілігінде екенін есте сақтауымыз қажет.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. <https://web.archive.org/web/20061001152913/http://wiredforbooks.org/stuartflexner/>
2. Ауғанбаева М., Мамаева Г. Б., Тусупбекова Г. А. Жастар тіліндегі сленгтер мен жаргондар//Bulletin of Shokan Ualikhanov Kokshetau University Philological Series. – 2024. – №. 2. – С. 31-41.
3. Байтұрсынұлы А. Қазақ тіл білімінің мәселелері/Құраст.: Ғ. Әнес. – Алматы: «Абзал-Ай» баспасы, 2013. – 640 б.
4. Балақаев М. Қазақ әдеби тілі және оның нормалары. – Павлодар: С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, 2010. – 212 б.
5. Уәли Н. Сөз мәдениеті. – Алматы: Мектеп, 1984. – 75 б.

ӘОЖ 81’373.46

АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНДЕГІ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТЕРМИНДЕРІНІҢ ЖАСАЛУЫНА ҚЫСҚАША ШОЛУ

Қуанышбек А.Б.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана
Ғылыми жетекші: Нұрдыбаева А.Қ. п.ғ.м. аға оқытушы

Түйіндеме

Мақалада географияда қолданылатын терминдерге шолу жасалады. Ол әрбір терминге, оның тарихына және қалыптасуына қысқаша сипаттама береді.

Мақаланың негізгі мақсаты қос тілдегі география терминдерінің туындау жолдарын сипаттау және ағылшын тіліндегі заманауи география терминдерінің қазақ тіліне қалай енгенін түсіндіру болып табылады.

Мақала оқырмандарға, әсіресе география саласындағы студенттер мен зерттеушілерге осы терминдерді өз жұмыстары мен зерттеулерінде қарастыруға және қолдануға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: география, термин, тарихи даму, шет тілдері, жаһандану, технология

Abstract

The article reviews the terms used in geography. It provides a brief description of each term, its history and formation.